

Милосав Буца Мирковић

Герника у Авганистану, Пикасу и Мајшићу

“Кад зајалживе бомбе сруше нејријателске вароши и кад сјановници буду решетани митраљезима из авиона, оштор постоје немогућ. Деморализирани народ наћи ће пута и начина да изјасни пресјанак нејријателства. Предаја ће бити најбржа код оних народа који нису заштитени и који немају, или имају врло слабу авијацију”.

Von Oertzen (Grundzuge der Wehrpolitik, Hamburg, 1935).

“Гернику, стародревни град Баска и средиште њихове културне традиције, јуче поподне су потпуно разорили варваски нападачи, из ваздуха. Бомбардовање овог отвореног града, далеко иза борбених линија, трајало је тачно три сата и четврт, и за то време је моћна флота од три немачка типа авиона, јункер и хајнкел бомбардера и хајнкел ловаца непрестано на град изручивала бомбе тешке и до 500 килограма. Истовремено су ловци у ниском лету из митраљеза отвараили ватру по цивилима који су спас тражили у пољима изван града. Читава Герника је убрзо била у пламену.”

Овај текст, хладан извештај непристрасног посматрача Шпанског гра-

ђанског рата, објављен је у лондонском Тајмсу 27. Априла 1937. године. У херојским историјама победника, овај догађај би био тек цинична и сабласна напомена о некаквој неважној чарки да није било Пикаса и његове сликарске интерпретације тог монструозног варварског чина - бомбардовања Гернике. Пикасо је бомбардовања Гернике схватио као фашистичку пробу краја света, па је зато дао своје сурово виђење тог догађаја. Вредност и аутентичност слике нису постигнута препричавањем историјских чињеница, већ безвременошћу непрестане патње.

Пикасова *Герника* аутономним уметничким језиком приказује историјски

догађај: уместо да догађај прикаже очима сведока, он га приказује кроз свој сопствени ужас. Иако је полазиште слике један историјски догађај, Пикасо га је обоји сопственим бићем и емоцијама.

“Крик деце, крик жена, крик птица, крик цвећа, крик дрвећа и камена, крик цигли, намештаја, крвета, столица, завеса, шерпи, мачака, папира, крик помешаних мириса, крик дима који вас хвата за гушу, крици кључају у великом казану, крици птица које падају као киша у море.” Ово су Пикасове речи којима је завршио поему о серији графика Франков сан и лаж, почетком 1937. године. Био је то његов први коментар на грађански рат између републиканаца и фашиста који је беснео његовом родном Шпанијом.

Трагедија Гернике је постала део колективне свести XX века, јер истоимена слика вечито на њу подсећа. Године 1981. После 40 година изгнанства у Њујорку, слика је враћена у Шпанију. Пикасо није дозволио да слика оде у Шпанију све док је Франко био на власти. Шпанија је тако добила један од националних симбола. Слика је смештена у музеју Reina Sofia, Мадрид, где се чува као највећа драгоценост.

Наш драги непоновљиви Душан Матић није могао а да се не осврне на овај догађај. Он у једном од листова пише:

“На палуби Citta di Bari почетком јануара 1916. године. Брод је пловио под жутом заставом – знак заразе – између Драча и Месине. Само је ноћу смео да крене, глух и невидљив да исплови без опасности, пред зору, из зоне где су крстарили врхови перископа. У потпуном мраку, згрчени, збијени,

вашљиви, исцрпљени. Први пут на широком мору, које, можда, нису ни примећивали. Радило се о нечему другом. Деца из Србије бежала су од глади, од граната, од смрти.

Двадест и једна година је прошла. Читав један живот. Вести које нам ових дана говоре о бродовима са другим именима: Марвиц, Хавана, Бискаја, са децом која опет беже од смрти, не разгрћу ли наслаге година, не рију ли по нашој крвавој прошлости, која је, ево изненада, на другом крају света, оживела свирепом иста? Неподношљива, срамна данашњица.

Историја се понавља и не понавља у исти мах. За двадесет и једну годину, између оних првих товара деце избачених негде на Фриулу у карантин, и товара деце које у овом тренутку искрцавају лађе у луке, за њих заиста спасоносне, много се којешта променило у свету, и учињен је, свакако, један циновски корак напред. Међутим, мрачне силе историје као да мењају свој лик.

Ејбар, Дуранго, Алмерија, Герника, да та, баш та Герника. Успомене су одједном испливале са дна наших свести... Хорде освајача за стопама. Рушевине мирних вароши. Крв жена и деце шкروпи калдрму. Колоне избеглица разривеним друмовима. Митраљеска ватра из авиона засипа их. Само да човек негде склони главу... Окупација глад, беда, болест. Бесомучна смрт. Београд, Шабац, Прњавор, San Giovanni di Medua. Пут у неизвесност... Туђа земља. Неразумљив говор... Све то, све то ми врло добро знамо...

У застрашеним очима деце, оно што је пре толико година изгледало јединствено и незапамћено у свету, то-

лико јединствено и незапамћено да нису веровала да ће се икада моћи да понови, понавља се данас. Њихове, сад зреле очи распознају данас, кроз искидане и непотпуне новинске извештаје, да исто то, од ужаса до ужаса, још ужасније само, преживљавају баскијска деца, деца Шпаније. И зато нека им се не каже да говоре о нечему што им није присно и блиско.

Нека им се не каже да се мешамо у ствари које нас се не тичу. Не изазивамо успомене ради тога да учинимо топлијим и потпунијим један доживљај. То никако нису наше драге успомене. То није прошлост за којом трагамо. Ради се о нечем другом. Ради се о нама, ради се о свима који нису заштићени.

Јер свака бомба која се данас сручи на отворену варош, ма на ком крају света то било, прети и нашим животима, свима незаштићеним животима.”

Шездест две године касније у четири часа поподне, у тренутку кад је због пијачног дана на улицама Ниша било највише света, појавили су се авиони и бацили гомилу касетних бомби на незаштићено цивилно становништво. Гледајући на екрану свог телевизора ове мучне слике нисам могао а да се не сетим да се то исто тако догодило у малом баскијском граду Герници.

Данас такве ствари чине Џингис хановски авиони НАТО пакта у Авганистану, по опробаном рецепту масакра у Герници.

Детаљ са надгробног споменика Стевана Мокрањца